

Sociale vooruitgang komt niet vanzelf

125 jaar ACV-geschiedenis

Het lange en harde gevecht voor volwaardige erkenning 1886 - 1940

125 jaar terug, schiep de Belgische industriële revolutie totaal nieuwe sociale verhoudingen. De arbeider werd een koopwaar en een productiefactor in handen van de werkgevers. De arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden van de fabrieksarbeider waren erbarmelijk: werkdagen van meer dan 14 uur in ongezonde en gevaarlijke werkplaatsen, tegen een hongerloon. Kinderarbeid was algemeen verbreid. De arbeidersgezinnen kenden erbarmelijke leefomstandigheden. Er kwam verzet, eerst ongeordend en neergeslagen, daarna beter georganiseerd.

Vanaf het midden van de 19de eeuw ontstonden de eerste vakverenigingen in Gent en omgeving. Aanvankelijk waren deze eerste nog zeer kleine vakverenigingen politiek en ideologisch neutraal. Maar de invloed van het socialisme liet zich steeds meer gelden. Er

Vrije Katoenbewerdersbond Recht en Plicht, viering 25-jarig bestaan, Gent, 1912

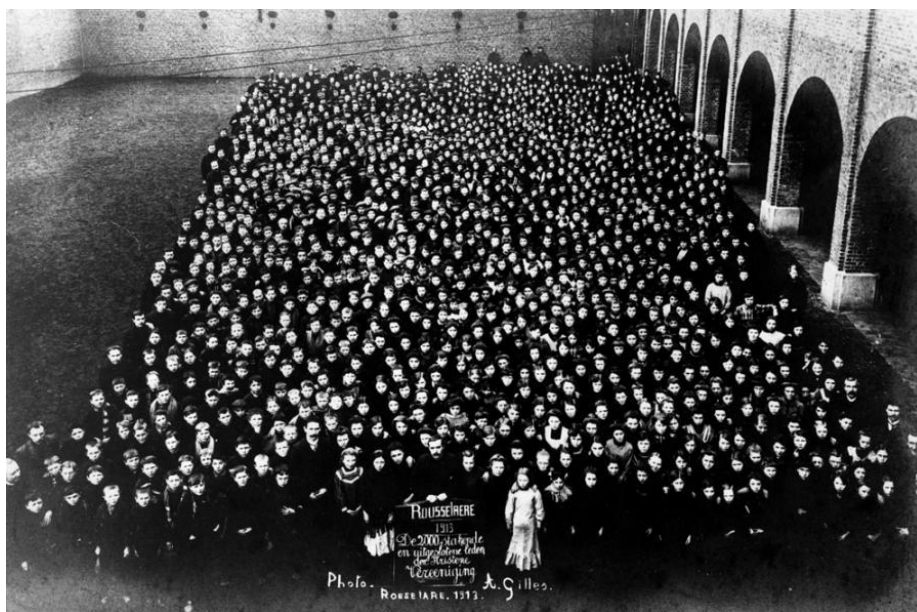

ontstonden grote interne spanningen en uiteindelijk scheuringen. In een zaaltje achter café De Zwarte Kat op de Gentse Vrijdagmarkt werd op 18 december 1886 de Antisocialistische Katoenbewerdersbond opgericht. Die geldt sindsdien als het begin van de christelijke vakbeweging in ons land.

Na de katoenbewerders volgden de schilders, de houtbewerders en de metaalbewerders. Sociaal overleg werd door deze eerste christelijke vakverenigingen hoog in het vaandel gevoerd. Maar het volstond niet. In 1891 ontstond er bij de Lokerse vellenbewerders en haarsnijders een staking die meer weg had van een wanhoopsdaad. Gustaaf Eylenbosch, de latere eerste voorzitter van het ACV, trof er toestanden aan die de verbeelding tartten, verschrikkelijk gevaarlijke en onhygiënische omstandigheden, werkende kinderen van 10 jaar, armoedelonen. Tijdens de staking werden de gezinnen gedurende drie maanden in leven gehouden door heel vele kleine bijdragen van vele andere arme mensen. In tegenstelling met vele andere acties in die tijd, boekten onze mensen in Lokeren succes.

De sociale kwestie werd in 1891 door de encycliek Rerum Novarum van Paus Leo XIII erkend, maar liet open of de aanpak ervan moest gebeuren door corporaties van werkgevers en werknemers samen, of door zelfstandige vakbonden. Vanuit hun ervaring op het terrein kozen onze voorgangers tegen de kerk en de katholieke burgerij in voor zelfstandigheid. Een beslissend moment voor de verdere ontwikkeling van de christelijke vakbeweging in ons land, was de oprichting van het Algemeen Secretariaat der Christene Beroepsverenigingen van België in 1904 door de Dominicanerpater Georges Ceslas Rutten. Dit Algemeen Secretariaat lag aan de basis van de oprichting in 1912 van het Algemeen Christelijk Vakverbond. Het oprichtingscongres vond plaats in Mechelen op 30 juni en 1 juli 1912. In 1914 telde men reeds 120.000 leden. Dit was de ontstaansgeschiedenis, maar volwaardige erkenning kreeg het ACV voor de Eerste Wereldoorlog helemaal niet.

Verenigingsvrijheid kwam er trouwens pas in 1921 wanneer artikel 310, dat vrijheid van arbeid beschermde en staken feitelijk onmogelijk maakte, uit het strafwetboek werd geschrapt.

2000 stakende ACV-leden (Roeselare, 1913)

De invoering van het artikel 310 van het Strafwetboek in 1867 beschermt de vrijheid van arbeid en maakt staken, ondanks de opheffing van het verenigingsverbod, nog lange tijd tot een zeer risicovolle actie die dikwijls tot ontslag van de betrokken werknemers leidt. Pas in 1921 wordt artikel 310 uit het Strafwetboek geschrapt en kan de vakbond echt optreden als een vrije vereniging.

Na de eerste wereldoorlog werd er binnen het ACV hard gewerkt aan nieuwe structuren. Een mijlpaal was de oprichting van één centrale weerstands- of stakingskas waarbij alle centrales waren aangesloten, zodat acties vanuit de algemene solidariteit konden ondersteund worden. Ook de eerste Paritaire Comités ontstonden toen en waren een belangrijke stap in de richting van een democratische overlegstructuur in het bedrijfsleven.

Gedurende heel zijn geschiedenis kende het ACV talrijke wijzigingen in de samenstelling van zijn verbonden en centrales. Meestal ging het om fusies, maar soms ook om opsplitsingen zoals bij de bedienden en de onderwijzers. Bij het uitbreken van de eerste wereldoorlog telde het ACV bijna 30 beroepsverbanden. Rond 1950 vormden 18 centrales samen het ACV. Op dit ogenblik telt het ACV nog 10 beroepscentrales en 20 gewestelijke verbonden.

Al voor de Eerste Wereldoorlog werden er binnen de christelijke arbeidersverenigingen coöperaties opgericht. Die werden in de jaren 1920 gecentraliseerd in Welvaart/Bien-être en overkoepeld door de Belgische Arbeiderscoöperatie, later het Landelijk Verbond der Christelijke Coöperaties (in 1935) om ten slotte over te gaan in Groep ARCO.

Het ACV was in de jaren 1920 beduidend kleiner dan de toenmalige socialistische vakbond en werd lange tijd niet als een volwaardige gesprekspartner erkend door de overheid en de andere sociale partners. Met de grote staking in 1936 kwam hierin verandering. In juni 1936 vond een algemene werkstaking plaats. De staking brak op 2 juni uit aan de Antwerpse haven, sloeg over naar het Luikse industriebekken en deinde uiteindelijk over het hele land uit. Op 22 juni 1936 stakten zowat een half miljoen werknemers. Het ACV nam voluit deel aan de staking en het vond daarbij op grote schaal aansluiting bij de massa aan de basis. De regering moest buigen en organiseerde daarop de eerste Nationale Arbeidsconferentie (NAC). Daar werden baanbrekende akkoorden gesloten, zoals de geleidelijke invoering van

Algemene staking van 1936, Gent, stakers voor het lokaal van ACV-Gent op de Poel

In juni 1936 vindt een algemene werkstaking plaats. De staking breekt op 2 juni uit aan de Antwerpse haven, slaat over naar het Luikse industriebekken en deint uiteindelijk over het hele land uit. Op 22 juni staken zowat een half miljoen werknemers.

de 40-urenweek, een week betaald verlof, een minimum dagloon van 32 frank en een wettelijke waarborg voor verenigingsvrijheid. De NAC had weliswaar geen bindende bevoegdheid maar de afspraken werden bijna onmiddellijk door de regering in wetten omgezet en het ACV kon uitpakken met concrete resultaten.

Op het einde van de jaren 1930 werd tijdens de economische crisis met een nooit geziene werkloosheid de noodzaak van een algemeen verplichte werkloosheidsverzekering steeds duidelijker. Naar aanleiding van de wet op de verplichte werkloosheidsverzekering, organiseerde het ACV een Ronde van Vlaanderen onder het motto 'Komt naar onze

meeting!'. Helemaal in de stijl van die tijd werden in Vlaanderen 30 massameetings georganiseerd met sprekers, de toen zeer populaire spreekkoren en muziek.

Tussen oorlog en crisis: de opbouw van de welvaartsstaat na 1945

In het begin van de bezetting verleende het ACV zijn medewerking aan de door de bezetter gecontroleerde Unie van Hand- en Geestesarbeiders. Dit leidde tot interne spanningen binnen het ACV. Maar na korte tijd zette het ACV zijn medewerking met de Unie stop. Bij de bevrijding was de eenheid in zoverre hersteld dat een eendrachtig en goed voorbereid ACV een belangrijke rol zou spelen bij de heropbouw van het land en de normalisering van de sociale verhoudingen. Aan het einde van de tweede wereldoorlog voerden ACV en ABVV gesprekken met de werkgevers. Dit leidde in april 1944 tot het Ontwerpakkkoord voor sociale solidariteit. Hierin werden de krachtlijnen van de naoorlogse sociale en economische overlegpolitiek vastgelegd. De lonen werden gekoppeld aan de productiviteit, de sociale zekerheid kende zijn volle expansie.

Op de Nationale Arbeidsconferentie van 1948 stelde ACV-voorzitter August Cool voor het eerst de eis van het gewaarborgd weekloon dat in 1960 een wettelijk recht zou worden.

In 1951 nam het ACV stelling tegenover de oneerlijke verdeling van de buitensporige bedrijfswinsten. Het ACV dreigde samen met het ABVV met een staking. De overheid wist de staking nog net te ontlopen: een nationaal akkoord (in 1952) voorzag dat de paritaire comités beslisten tot de invoering van een eindejaarspremie of een loonsverhoging.

De invoering van de 40-urige werkweek verliep zeer langzaam. Op zijn congres van juli 1955 besliste het ACV om zaterdagstakingen te organiseren tot de buit binnen was. En de regering ging daarop overstag: zij garandeerde de geleidelijke invoering van de vijfdaagse week!

Dankzij die vakbondsacties rond de vijfdegienvoek was het ACV in 1958 de grote overwinnaar bij de sociale verkiezingen. In de uitslagen steeg het aantal ACV-verkozenen met 6%, ten nadele van de andere vakbonden.

In de jaren 1950 hield het ACV ook een pleidooi voor de mogelijkheid van vervroegd pensioen en een sterkere reglementering van de bedrijfssluitingen. Dat laatste leidde onder meer in 1960 tot de oprichting van het Fonds Sluiting Ondernemingen.

Ook tijdens de schoolkwestie in die periode speelde het ACV een historische rol. ACV-voorzitter Cool was één van de leiders van het Comité voor Vrijheid en Democratie dat de christelijke organisaties in september 1954 hadden opgericht tegen de socialistische plannen in het onderwijs die in 1958 uiteindelijk zouden leiden tot het Schoolpact.

De Eenheidswet van 1960-1961 beoogde onder andere een besparing van 4 miljard frank op het pensioenstelsel en de werkloosheidsuitkeringen. Het ACV combineerde betogingen met onderhandelingen. In het zuiden van het land stond het ABVV veel sterker en kwam het tot een staking, die soms uitliep op harde confrontaties.

Vanaf 1960 werden er interprofessionele programmatieakkoorden (IPA's) gesloten. In ruil voor een verbetering van de loon- en arbeidsvoorwaarden van de werknemers garandeerden de vakbonden op nationaal vlak de sociale vrede. Met het uitbreken van de economische crisis in het midden van de jaren 1970 kwam dit nationaal overleg sterk onder druk te staan. Van 1976 tot 1986 lukte het niet meer om een IPA af te sluiten.

Rond 1960 zag de overheid het nut van multinationals in voor de werkgelegenheid en lokte zij hen met grote subsidies naar ons land. Maar al snel bleken ook de nadelen: het gemak waarmee veel buitenlandse ondernemingen een afdeling sloten of verhuisden, zorgde voor grote werkonzekerheid. De werknemers namen daarom in de jaren 1970 een nieuw actiemiddel in de hand: de bedrijfsbezetting.

Bedrijfsbezetting, Athus, syndicale bijeenkomst, 1977

In de jaren 1970 begon het ACV zich ook aan te passen aan de eerste communautaire grondwetsherzieningen. Aansluitend op de eerste communautaire staatshervorming, en niet zonder moeite en moeilijke interne discussies, kwamen regionale comités tot stand: in 1979 het Vlaams Regionaal Comité (VRC) en het Waals Regionaal Comité (WRC) en in 1983 het Brussels Regionaal Comité (BRC).

In de jaren 1970 drongen de communautaire spanningen ook door tot in de arbeidersbeweging. Het ACW behield zijn banden met de Christelijke Volkspartij (CVP) nadat deze zich had afgesplitst van de unitaire CVP-PSC, de Franstalige tegenhanger MOC (Mouvement Ouvrier Chrétien) koos voor een politiek pluralisme. Dat leidde tot een feitelijke scheiding tussen ACW en MOC die in 1985 in de statuten werd vastgelegd. Maar tijdens zijn congressen van 1995 en 2004 versterkte het ACW zijn actieve en zelfstandige politieke houding als sociale beweging. Het behoudt - onder voorwaarden en mits regelmatige evaluaties - een bevoorrechte relatie met de CD&V en dit via de verkozen ACW-vertrouwenspersonen. Rond concrete dossiers werkt het ACW ook samen met democratische politici over de partijgrenzen heen. In het ACW vindt het ACV een stevige bondgenoot, terwijl het ACV voor het ACW een steunpilaar is.

In 1975 overschreed het ACV ook de kaap van 1 miljoen leden. In 2011 telt het ACV 1.700.000 leden. Met dit ledental zorgt het ACV er mee voor dat België één van de hoogste syndicalisatiegraden ter wereld heeft. Zo'n 60 procent van alle actieve werknemers zijn lid van een vakbond.

Vakbond in crisistijd: van 1975 tot het einde van de twintigste eeuw

De pensioeneisen van het ACV uit de jaren 1950 werden onvoldoende ingewilligd maar zorgden wel voor enkele wetswijzigingen. Pas met de oliecrisis en de daaropvolgende economische crisis van het midden van de jaren 1970 kwam er een doorbraak. Om de massale werkloosheid enigszins te temperen en jongeren meer kansen op de arbeidsmarkt te geven, werd in 1975 bij koninklijk besluit het brugpensioen op 60 jaar met vervangingsplicht ingesteld. De aanhoudende structurele werkloosheid zorgde ervoor dat in de jaren daarna de minimumleeftijd en de loopbaanvoorwaarden voor het brugpensioen nog werden versoepeld.

Met de economische crisis en de petroleumcrisis in de jaren 1970 kwamen ook de structurele tekorten van de Belgische economie aan het licht. Een verouderend productieapparaat, de concurrentie van lageloonlanden, een te lage productiviteit en de hoge sociale kosten deden industrieën uitwijken naar andere oorden. Een torenhoge werkloosheid was het gevolg (van ongeveer 100.000 in 1974 naar meer dan 800.000 werklozen in 1985). Voor het ACV waren nieuwe jobs de prioriteit.

Het ACV zette zich van in het begin in voor de werklozen. Zo werd reeds in 1981 een dienst Werkzoekendenwerking opgericht. Telkens wanneer de economische malaise tot hoge werkloosheid leidde, kwam het ACV massaal op straat. De vakbond vocht met betogingen en onderhandelingen voor betere werkgelegenheid, uitkeringen en opvang van werklozen. Om meer mensen aan het werk te krijgen, pleitte het ACV vanaf de jaren 1970 voor een drastische arbeidsduurvermindering tot 36 uur per week. De werkgevers zagen dat helemaal niet zitten vanwege de hoge kostprijs voor hen in een periode van economische crisis.

Daarnaast ijverde het ACV ook voor het recht op deeltijdse arbeid. Maar al snel bleken ook de nadelen ervan. De werknemer raakte verloren in het grote gamma aan deeltijdse arbeidsstelsels. De deeltijdse arbeid vergrootte ook de flexibiliteit. Daarom eiste het ACV in de jaren 1980 en 1990 een duidelijkere en striktere wettelijke omkadering.

In 1977 viel de regering Tindemans I als gevolg van de vrijdagstakingen tegen ingrijpende sociale besparingen. Jef Houthuys was toen ACV-voorzitter en overtuigd van de belangrijke rol van de christelijke arbeidersbeweging, ook op het politieke terrein. Dat moest op de eerste plaats gebeuren door de aanwezigheid van het ACW in de toenmalige CVP om zo sterk mogelijk te kunnen wegen op het regeringsbeleid. Dat belette niet dat er ook tijdens het voorzitterschap van Houthuys zeer moeilijke perioden en conflicten waren met opeenvolgende regeringen waaraan de CVP deelnam.

Op 31 maart 1981 hielden 3500 ACV-ers, werknemers en werklozen, op de Heizel in Brussel een protest- en actievergadering tegen de maatregelen van het plan Dewulf (Socialistische Partij), voor een tewerkstellingsbeleid, voor een spreiding van de beschikbare arbeid en ter versteviging van de actie van de werklozen in de schoot van het ACV.

Eind 1982 lanceerde de overheid in één van haar volmachtbesluiten om zelf meer impact te krijgen op de crisis onder meer de 5-3-3-maatregel: ondernemingen konden de 38-urenweek invoeren en de lonen met 3 procent laten zakken, als ze ook 3 procent meer personeel aannamen.

Al snel was er ongenoegen bij het ACV, want de bedrijven verlaagden de lonen wel, maar onttrokken zich zoveel mogelijk aan de andere voorwaarden. Op aandringen van de werkgevers bood de regering steeds meer mogelijkheden tot flexibele tewerkstelling.

Door de experimenten Hansenne (1982) bijvoorbeeld kon de werkgever tijdelijk afwijken van de wetten en cao's rond arbeidsduur, nachtarbeid, zondagsrust en feestdagen, op voorwaarde dat hij extra arbeidsplaatsen creëerde. Het ACV deed er alles aan om een goed beschermend statuut te bedingen voor de betrokken werknemers.

Betoging tegen de werkloosheid en voor een betere werkverdeling (Brussel, 1982)

De devaluatie van de Belgische frank in 1982 en andere herstelmaatregelen van de regering Martens werden voorbereid in het Ardeense dorpje Poupehan door premier Martens, Nationale Bank-gouverneur Verplaetse, BAC-voorzitter Detremmerie en ACV-voorzitter Houthuys. Niettemin werd de regering Martens V in 1983 geconfronteerd met heel wat acties en een staking van de openbare diensten. Diezelfde periode, begin jaren 1980, was ook zeer gespannen omdat de regering de beslissing nam om kernwapens toe te laten op het Belgisch grondgebied. De leiding van ACV en ACW stonden heel huiverig tegenover deelname aan de anti-raketenbetogingen. Het Vlaams ACV besliste toch deel te nemen.

De nieuwe technologieën wijzigden het arbeidsproces grondig in de jaren 1980 en 1990. Door de aanhoudende economische crisis voerde de overheid in de jaren 1980 en 1990 een herstelbeleid: zij legde continu besparingen op. In de jaren 1980 was er onder de regering Martens het Spaarplan (1984): een algemene matiging van lonen en wedden.

In 1993 voerde de regering Dehaene, onder druk van de Maastrichtnorm en de toetreding tot de euro, een streng saneringsbeleid. Met het Globaal Plan kondigde de regering in oktober een loonstop af en de invoering van een nieuwe gezondheidsindex. De regering voerde hierover onderhandelingen met de sociale partners in Hertoginnedal. Voor het ACV,

dat inmiddels meer afstand nam van politiek en de christendemocratische partijen, namen voorzitter Willy Peirens en algemeen secretaris Robert D'Hondt deel aan de onderhandelingen. Er volgden verschillende acties en betogingen, soms niet, soms wel met het gemeenschappelijk vakbondsfront, om de onderhandelaars te ondersteunen. Het hoogtepunt kwam er op 26 november 1993 met de grootste algemene 24-urenstaking in de Belgische geschiedenis. Na enkele aanpassingen werd het Globaal Plan op 24 december 1993 snel goedgekeurd door de Ministerraad en het Parlement. De voorgestelde besparingsmaatregelen troffen de werknemers zwaar. De beperkte resultaten van de talrijke acties leidden tot heel wat frustratie bij de vakbondsmilitanten.

Het ACV vandaag

Inmiddels ondergingen we sterker dan ooit de globalisering en recent voelden we hoe hard de bankencrisis toesloeg. Al mogen we zeggen dat we met ons Belgisch model en de uitgewerkte crisismaatregelen de crisis qua werkgelegenheid goed hebben doorstaan, ook beter dan Duitsland.

De Belgische werknemers hebben altijd heel erg geloofd in de economische en de sociale motor van Europa. Maar nu vrezen we dat het concept van de 'economic governance' dreigt gebruikt te worden om zwaar in te breken in ons sociaal stelsel. Dit was ook het geval na de

Manifestatie tegen Bolkesteinrichtlijn (Straatsburg, 2006)

Op het moment dat het Europees Parlement zich over de dienstenrichtlijn - de vroegere Bolkesteinrichtlijn - buigt, manifesteren meer dan 40.000 werknemers (daarbij ook een delegatie van ACV-Openbare Diensten) in Straatsburg met de eis om het ontwerp van richtlijn alsnog aan te passen. De E.U.-dienstenrichtlijn verplicht E.U.-lidstaten tot het vrijmaken van hun dienstenmarkt ten gunste van aanbieders in andere lidstaten. Protest van de vakbonden leidt tot aanpassingen: onder andere de sociale diensten worden geschrapt uit de richtlijn.

invoering van de euro in 2002 met de Europese Bolkesteinrichtlijn die dankzij druk en acties vanwege de hele Europese vakbeweging werden aangepast. Dit is nu opnieuw het niet geringe objectief.

Het ACV heeft steeds willen werken, denken en onderhandelen over de duurzaamheid van ons sociaal systeem. Wat betekent dat we onze sociale bescherming, onze sociale zekerheid en sociale wetgeving indien nodig moeten durven herdenken want ook de samenleving verandert. Maar niet om de SZ onderuit te halen of uit te hollen. Nochtans zijn dergelijke ingrediënten te veel aanwezig in de recepten van de internationale economische organisaties.

Voor ons moet een economie duurzaam zijn, in dienst van mens en samenleving. Met respect voor de waarde en de waardigheid van de werknemer, van de werknemersgroep. Gelukkig kunnen we daar aan bouwen, we doen dat in ons land, dat is niet altijd even gemakkelijk, denken we maar aan het IPA-ontwerp van begin 2011.

Met onze 1.700000 betalende leden anno 2011, nog steeds groeiend, met 3.300 personeelsleden en 80.000 vrijwilligers, werknemersafgevaardigden, militanten tracht het ACV een vakbond van waarden te zijn. De mens eerst en de waardigheid van elke persoon staan daarin voorop en niet de structuren.

Het ACV richt zich op de waarden van arbeid, rechtvaardige verdeling, publieke zorg, participatie, verdraagzaamheid, gelijkheid, internationale solidariteit. Het ACV verdedigt dan ook het recht op waardige arbeid en een rechtvaardig inkomen. In zijn standpunten verwijst het ACV naar het christelijk gedachtegoed, maar in alle openheid voor leden met een andere levensvisie of geloofsovertuiging.

Democratisch, representatief, actiegericht en strijdbaar door informatie en sensibilisatie, door overleg zoveel als kan en door actie zoveel als moet. Zo staat het in onze missie.

Het ACV is al 125 jaar de stem van de werknemers, wij zijn vast van plan die stem ook in de toekomst te laten horen.